

Copyright © 2023 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Gençlik Araştırmaları Dergisi • Ağustos 2023 • 11(30) • 39-49

ISSN 2791-8157

Başvuru | 26 Mart 2023

Kabul | 11 Mayıs 2023

Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Gelecek Kaygılarının Belirlenmesi

*İbrahim Demirbaş**

*F. Betül Demir***

*Ülkü Ulukaya Öteleş****

Öz

Kaygı, bireyleri fizyolojik ve psikolojik olarak etkileyen önemli bir durumdur. Bireyler belirsiz durumlar karşısında kaygı yaşar. Gelecek de belirsiz olduğu için bireylerde kaygıya yol açar. Gelecek kaygısı genç yetişkinlik döneminde diğer dönemlere nazaran daha fazla görülür. Çünkü genç yetişkinlikte birey, iş, evlilik ve toplumsal yaşamda etkin rol almaya ilişkin planlar yapmaya başlar. Planların yolunda gitmeme ihtimali ise bireyde gelecek kaygısına yol açar. Bu bağlamda Eğitim Fakülteleri'nde öğrenim gören genç yetişkinlerin özellikle geleceğin mimarları olan öğretmen adaylarının önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Çünkü geleceğin öğretmenleri de ilgili dönemde planlar yapmakta dolayısıyla gelecek kaygısı yaşayabilmektedir. Bu bağlamda toplumu şekillendirecek öğretmen adaylarının gelecek kaygılarının tespit edilmesi ve bunlara neden olan durumların ortadan kaldırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Mevcut çalışmada, Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının belirli değişkenlere göre gelecek kaygılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, doğasına uygun olarak nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli ile tasarlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 2022-2023 Akademik Yılı Bahar Döneminde Bartın Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi ve Muş Alparslan Üniversitesinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında öğrenim gören toplam 214 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu" ve gelecek kaygılarının ölçülmesi amacıyla "Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği" ile veriler toplanmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS programından yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının gelecek kaygılarında sınıf düzeyine, ikinci bir üniversite okuma durumuna ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programı tercih nedenine göre anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Ancak öğretmen adaylarının gelecek kaygılarının cinsiyete ve aile gelir durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, gelecek kaygısının azaltılmasında öğretmen adaylarına yönelik eğitim veya seminer verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Gelecek Kaygısı, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Öğretmen Adayları

* Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, idemirbas28@gmail.com, 0000-0002-8692-1059

** Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, betul_bd_@hotmail.com, 0000-0002-3573-6160

*** Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, u.ulukaya@alparslan.edu.tr, 0000-0002-5780-2034

Abstract

Anxiety is an important condition that affects individuals physiologically and psychologically. Individuals experience anxiety in the face of uncertain situations. When individuals are not sure about their future, they may also feel anxiety. Anxiety about the future is more common during young adulthood compared to other periods of life because in young adulthood, an individual begins to make plans for taking an active role in work, marriage and social life. The possibility that the plans do not go well leads to anxiety about future in the individual. In this context, it is thought that young adults studying at the Faculties of Education, especially pre-service teachers who will be the architects of the future, have an important place in the life of a society. Thus, it is thought that it is important to identify pre-service teachers' level of anxiety about future and to eliminate the sources of this anxiety. In the current study, it is aimed to determine pre-service social studies teachers' level of anxiety about their future in relation to some variables. The study employed the survey model, one of the quantitative research methods. The sample of the study consists of a total of 214 undergraduate students attending the social studies teaching undergraduate program of Bartın University, Kastamonu University and Muş Alparslan University during the fall term of the 2022-2023 academic year. Data were collected by using a "personal information form" developed by the researchers and the "Future Anxiety Scale for University Students". SPSS program was used in the statistical analysis of the obtained data. According to the findings obtained from the study, the pre-service social studies teachers' level of anxiety about future is high. Moreover, their level of anxiety was found to vary significantly depending grade level, whether this is their second university and the reason for choosing the department of social studies. On the other hand, the pre-service social studies teachers' level of anxiety was found to not vary significantly depending on gender and the income status of their families. According to the results of the study, training or seminars for pre-service teachers can be given to reduce their anxiety about future.

Keywords: Anxiety About Future, Social Studies Education, Pre-Service Teachers

Giriş

Modernizm başlangıcına yönelik düşünürlerin görüşleri farklılık göstermektedir. Nitekim bazı düşünürler Modernizmin Aydınlanma Felsefesi ile bazı düşünürler ise Antik Çağ Felsefesiyle ortaya çıktığını savunmaktadır (Yıldırım, 2010). Ortaya çıkışına yönelik farklı fikirlerin olduğu Modernizm, düşünsel temeli Avrupa'da atılan ve sonrasında tüm dünyaya tesir eden toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimi şeklinde tanımlanabilir (Giddens, 2010). Bu yaşam biçimi ilk olarak resim, sanat ve mimari gibi alanlarda etkisini göstermiş daha sonraki süreçte ise toplumsal yaşamın tüm alanlarını etkisi altına almıştır (Çiğdem, 2004). Modernizmle birlikte dine dayalı düşünce sisteminin yerini hümanizm temelinde akılcılığa, eleştirel düşünmeye ve evrenselciliğe bırakması insanlarda tüm yaşamın kontrolünün kendisinde olduğuna, huzur ve refahın dünya genelinde artacağına ilişkin bir beklentiye yol açmıştır. Fakat bu beklenti gerçekleşmemiştir. Nitekim modernliğin iki yüzü bulunmaktadır. Modernliğin birinci yüzü, modern toplumsal kurumların tüm dünya üzerinde var oluşuyla insanda yarattığı güvene ve insanın yaşamının kontrolünü elinde bulundurmasına atıfta bulunurken;

modernliğin ikinci yüzü her türlü ilerlemeye ve gelişmeye rağmen yaşanan olumsuz durumları engelleyememesine atıfta bulunmaktadır. Son yüzyıl, milyonlarca insanın yaşamını yitirdiği savaşlara, çok sayıda ekolojik felaketlere, geniş ölçekli ekonomik buhranlara ve salgın hastalıklara şahitlik etmiştir. Oysaki rasyonalizme, pozitivizme ve hümanizme dayanan modernizmin insanın yaşam şartlarını sürekli iyileştireceğine yönelik bir inanç söz konusuydu (Alvok İzci ve Akkuş, 2017; Giddens, 2010). Esasen bu inanç sorgulanmaya ve eleştirilmeye uygundur. Nitekim modernizmle birlikte insanın yaşam şartlarında iyileşme görülse de insanın deneyimlediği veyahut deneyimleme olasılığının olduğu tüm sorunların ortadan kalkması mümkün değildir. Çünkü insanı ve toplumu etkileyen tüm unsurlar statik ve kontrol edilebilir olmadığı gibi Modernizmin de tek başına bunu sağlaması mümkün değildir. Öyleyse modernizmden önce de sonra da insanın yüzleşeceği sorunlar var olmuştur ve olacaktır. Şöyle ki günümüzden yüzyıllarca önce yaşayan bir insan için sorun olarak görülen bir durum, günümüz insanı için sorun olmayabilir. Fakat günümüz insanı da geçmiş yıllarda yaşayan insanlar için sorun olarak görünmeyen durumlar ile mücadele etmek zorunda kalabilir. Bu durumda yüzyıllar öncesinde yaşayan insan ile günümüzde yaşayan insanın farklı durum ve olaylara yönelik de olsa çeşitli sorunlarla karşılaştığı söylenebilir. Bu da bireylerin karşılaştığı sorunlarla karşısında farklı türde ve düzeyde kaygılar yaşamasını muhtemel kılmaktadır (Bahadır, 2002).

Bireyleri etkileyen kaygı kavramını ilk kez psikanalizin kurucusu Freud ortaya atmıştır. Freud, kaygıyı egonun işlevi olarak tanımlamış ve biyolojik olarak yaklaşılacak kavrama psikolojik bir boyut kazandırmıştır (Manav, 2011). Farklı disiplinlerin çalışma alanlarına da konu olan kaygı; endişe, sıkıntı, korku, acizlik, kontrol kaybı gibi çeşitli heyecanlardan birinin ya da birkaçının eşlik ettiği duygu durumu olarak tanımlanabilir (Cüceloğlu, 2003; Freud, 1969). American Psychiatric Association (2013) kaygıyı; gerginlik hissi, endişe verici düşünceler, kalp ritim bozukluğu veyahut artan kan basıncı gibi fiziksel değişiklikleri temsil eden bir duygu olarak tanımlamıştır. Kaygı, insanın iç ya da dış dünyasında kendisine tehdit olarak gördüğü bir durum karşısında ortaya çıkmaktadır. İnsan tehdit olarak algıladığı durum karşısında endişe ve uyarılmışlık haline geçmektedir (Özkan, 2014). Bireyin yaşadığı kaygı zamanla içinden çıkılmaz bir hâl alıp psikolojik ve fizyolojik sorunlara yol açabilir (Şahin, 2019).

Kaygı geçici ve devamlı olabileceğinden durumluluk ve sürekli olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Durumluk kaygı, belirli durum dâhilinde ortaya çıkan ve bir süre sonra etkisini kaybeden; sürekli kaygı ise insanda daimî olarak var olan kaygı çeşididir (Duplaga ve Grysztar, 2021). Durumluk ve sürekli kaygı farklı özelliklere sahip olmasına rağmen; her iki kaygı türünde de belirsizlik durumu öne çıkmaktadır. Nitekim geleceğin de belirsiz olması insanların bu olguyu bir kaygı olarak algılanmasına sebep olmaktadır.

Gelecek kaygısı, insanın gelecekteki mutluluk ve rahatına ilişkin potansiyel tehditlerle ilişkili muğlaklığı, endişeyi ve korkuyu kapsayan farkındalık durumudur (Zaleski, 1996). Mevcut kaygı geleceğe yönelik başarısızlık, kaza, hastalık, sevdiklerini kaybetme gibi çeşitli tehditleri içermektedir (Price, 2009; Tarhan, 2012). İnsanın bu tehditlere yönelik kaygı şiddeti de farklılık göstermektedir. Bu kaygının temeli incelendiğinde, kişinin geleceği bilememesi, gelecekte olumsuz beklentileri ve olumsuz

deneyimleri olduğu görülmektedir (Molin, 1990). Şüphesiz gelecek insan için bir muammadır. İnsanın geleceğini kontrol etmesi ve yönlendirmesi mümkün değildir. Belirsiz olan ve kontrol edilemeyen şeyler ise insan tarafından tehdit ve baskı olarak algılanmaktadır. Aynı zamanda bireyin daha önceki olumsuz deneyimleri gelecekte de benzer deneyimlerin yaşanabileceği konusunda algı oluşturabilmektedir.

Genç yetişkinlik olarak tanımlanan yirmili yaşlarda gelecek kaygısı daha fazla görülebilmektedir (Sheehan, 1986; Price, 2009). Genç yetişkinlikte birey, çocukluk ve ergenlik döneminden çıkmakta hem duygusal hem de ekonomik bağımsızlığını kazanmaya çalışmaktadır. Bu dönem dünya ülkelerinin çoğunda olduğu gibi ülkemizde de üniversite eğitiminin devam ettiği ya da tamamlandığı zaman dilimine işaret etmektedir (Aydın, 2019). Birey ilgili dönemde eğer üniversite eğitimi tamamladıysa mezun olma, üniversitedeki sosyal ilişkiler, barınma ve sosyoekonomik düzey gibi çeşitli faktörlere bağlı kaygılar yaşayabilmektedir (Dursun ve Aytaç, 2009). Mezuniyetle birlikte ise iş bulma, aile kurma ve anne-baba olma gibi yetişkinliğe geçiş belirleyicileri ile yüzleşebilmektedir (Atak ve Çok, 2010). Bu belirleyicilerden bir ya da birkaçını gerçekleştirilmeye yönelik olumsuz düşüncelere kapılan ya da olumsuz deneyimler yaşayan bireyde kaygı oluşabilmekte var olan kaygıları ise artabilmektedir.

Gelecek kaygısını en fazla genç ve nitelikli bireylerin yaşadığı gözden kaçırılmaması gereken bir husustur. Nitekim ülkelerin gelişmesi ve geleceğini güçlü olarak inşa edebilmesi ilgili nüfusun eylemlerine bağlıdır. Genelde üniversite öğrencilerinin, özelde ise Eğitim Fakülteleri'nde öğrenim gören genç yetişkinlerin bu hususta toplumda önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Çünkü toplumun mimarı öğretmenler olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda psikolojik ve fizyolojik olarak sağlıklı olan diğer bir deyişle kaygı yaşamayan öğretmenlerin varlığı toplumsal önem arz etmektedir. Bu kapsamda ilgili çalışmada nitelikli ve aktif vatandaş yetiştirme gayesi taşıyan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında eğitim gören öğretmen adaylarının gelecek kaygıları çeşitli değişkenler bağlamında incelenmiştir. Alan yazın incelendiğinde Eğitim Fakülteleri'nin farklı programlarında eğitim gören öğretmen adaylarının gelecek kaygılarını tespit etmeye yönelik çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Alaosman, 2019; Akgün Güdücü ve Özerk, 2022; Bilgici ve Deniz, 2016; Çelikel ve Erkorkmaz, 2008; Dalgalar ve Kaytez, 2022; Ersoy Kart ve Erdost, 2008; Karataş ve Gizir, 2013; Kula Saraç, 2016; Morton vd., 1997; Özdayı, 2000; Özсарı, 2008; Pamuk ve Hamurcu, 2014; Sarıyıldız, 2021; Sürücü, 2012; Tümkaya vd., 2007; Yetişensoy, 2019). Fakat Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının belirlenmesine yönelik daha önce yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mevcut çalışmayla Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının geleceğe yönelik kaygıları tespit edilerek alandaki eksikliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla ilgili çalışmanın temel amacı, Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gelecek kaygıları ne düzeydedir?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gelecek kaygı düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi, ikinci bir üniversite okuma durumu, program tercih nedeni ve aile gelir durumu değişkenleri bağlamında farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Bu çalışma nicel araştırma yönteminin tarama modeli ile tasarlanmıştır. Tarama deseninde geçmişte veya halen var olan bir durum, var olduğu şekliyle betimlenmektedir (Karasar, 2012). Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının mevcut gelecek kaygıları ve bu kaygıları etkileyen faktörler incelenmek istendiği için tarama modeli tercih edilmiştir.

Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemini 2022-2023 Akademik Yılı Bahar Döneminde Bartın Üniversitesi'nin, Kastamonu Üniversitesi'nin ve Muş Alparslan Üniversitesi'nin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini basit tesadüfi yöntemle seçilmiş olan toplam 214 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada demografik özellikleri belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ve gelecek kaygısını ölçmek amacıyla Geylani ve Çiriş Yıldız (2022) tarafından geliştirilen "Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ölçeği" veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ölçek 5'li Likert tipinde "Hiçbir Zaman (1)", "Nadiren (2)", "Bazen (3)", "Sıklıkla (4)", "Her Zaman (5)" ifadeleri ile puanlanmakta ve 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçek "Gelecek Korkusu" ve "Gelecekte Umutsuzluk" olarak iki faktörlü bir yapı göstermektedir. Birinci faktörün Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.95$; ikinci faktörün Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.88$ olmak üzere tüm ölçeğe ait Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.91$ 'dir. Ölçeğin açıklandığı toplam varyans oranı %63,50'dir. Verilerin Açıklayıcı Faktör Analizi testine uygunluğu KMO ve Bartlett Küresellik Testi ile kontrol edilmiştir. KMO değerinin 0.92 ve Bartlett Testinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Birinci boyuta ait faktör yük değerleri 0.663-0.870 aralığında, ikinci faktöre ait faktör yük değerleri 0.662-0.876 aralığında ve ortak varyans değerlerinin 0.441- 0.768 aralığında değiştiği bulunmuştur. Birinci düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda gözlemlenebilir değişken sayısının 19 olduğu, CMIN (X2) değerinin anlamlı olduğu ($p<0.001$), buna ek olarak diğer uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu (GFI=0.86, CFI=0.90, NFL=0.88, TLI=0.89 ve RMSEA=0.093) belirlenmiştir. Ölçekten alınan puan arttıkça gelecek kaygısı artmakta, alınan puan azaldıkça gelecek kaygısı azalmaktadır. Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.89$ olarak saptanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmanın verileri Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 02.02.2023 tarih ve 2/46 sayılı izni ile toplanmıştır.

2022-2023 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi yaşanan doğal afet sonucunda üniversitelerin kapalı olmasından dolayı veriler çevrim içi olarak Google anket yardımıyla toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan araştırma formuna ait bağlantı adresinin (Kişisel bilgi formu ve ölçek maddeleri) çevrim içi derslerde öğretmen adaylarına ulaştırılması sağlanmıştır. Veriler toplanırken en az bir araştırmacı katılımcılardan onam formu izninin alınması amacıyla katılımcılara eşlik etmiştir. Formun doldurulma süresi yaklaşık 5-15 dakikayı içermektedir. Veriler, 2023 yılı Şubat ve Mart aylarında

toplanmıştır. Veriler SPSS 22 programı kullanılarak analiz edilmiştir. İlk aşamada elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Olumsuz maddeler (2, 4, 6, 8, 10 ve 12) yeniden kodlanmıştır. Verilerin normalliğini test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov Testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre, verilerin normalliğinin sağlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca verilerin çarpıklık (-,32) ve basıklık (-,19) değerlerinin olduğu görülmüştür. Basıklık ve çarpıklık değerlerin -1,96 ile +1,96 arasında yer alan bir değer olması durumunda, dağılım normal olarak kabul edilmektedir (Can, 2014). Dolayısıyla araştırmadan elde edilen verilerin analizinde parametrik testler kullanılması uygundur.

Öğrencilerin gelecek kaygılarının toplam puanlarında cinsiyet ve öğretmenlik mesleğine hazır bulunuşluk durumlarına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi; sınıf düzeyi, aile gelir durumu, ikinci üniversite okuma durumu, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programını tercih etme sebebine ilişkin karşılaştırmalarda ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Farklılıkların kaynağını belirlemek amacıyla Post-Hoc testleri arasında yer alan Tukey testinden yararlanılmıştır. Öğretmen adaylarının gelecek kaygısı düzeyinin belirlenmesinde değerlendirme aralıkları şu şekilde belirlenmiştir.

- 1..... 1,80 arası çok düşük
 1,81..... 2,60 arası düşük
 2,61..... 3,40 arası orta
 3,41..... 4,20 arası yüksek
 4,21.....5,00 arası çok yüksek düzey olarak tespit edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın katılımcılarına ilişkin demografik özellikler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının demografik özellikleri

Cinsiyet	f		%		Sınıf	f		%		Üniversite	f		%		İkinci üniversite okuma durumu	f		%		Aile gelir durumu	f		%	
	f	%	f	%		f	%	f	%		f	%	f	%		f	%	f	%					
Kadın	134	62,62	1.sınıf	54	25,25	Bartın	80	33,00	Okuyorum	234	11,75	Düşük	31	14,45										
Erkek	80	37,38	2.sınıf	56	26,15	Kastamonu	86	36,00	Okumuyorum	173	88,25	Orta	168	78,15										
			3.sınıf	50	23,35	Muş	75	31,00	Okuyorum			Yüksek	15	7,35										
			4.sınıf	54	25,25	Alparslan																		

Tablo 1’e göre çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının %62,62’si (134) kadın, %32,38’i (80) erkektir. Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının %25,25’i (54) 1.sınıfta; %26,15 (56) 2.sınıfta; %23,35’i (50) 3.sınıfta ve %25,25’i (54) 4.sınıfta öğrenim görmektedir. Öğretmen adaylarının %33’ü (80) Bartın Üniversitesinde, %36’sı (86) Kastamonu Üniversitesinde ve %31’i (75) ise Muş Alparslan Üniversitesinde öğrenim görmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının %11,75’i (23) ikinci bir üniversitede de öğrenim görmekteyken, %88,25’i (191) ikinci bir üniversitede öğrenim görmemektedir. Öğretmen adaylarının ailelerinin gelir düzeyleri incelendiğinde, %14,45’i (31) düşük, %78,15’i (168) orta ve %7,37’si (15) yüksek

olduğu saptanmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygı düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygı düzeyleri

Gelecek kaygıları	N	\bar{X}	Sd
Gelecekte umutsuzluk	214	3,35	4,56
Gelecek korkusu	214	4,91	10,54
Toplam	214	4,08	13,81

Tablo 2'de, öğretmen adaylarının Gelecek Kaygıları Ölçeği'nde yer alan maddelere ilişkin verdikleri cevapların toplam ortalama puanı $\bar{X}=4,08$ 'dir. Gelecekte umutsuzluk boyutunun ortalama puanı $\bar{X}=3,35$, gelecek korkusu boyutunun ortalama puanı $\bar{X}=4,91$ olarak tespit edilmiştir. Bu tespitler sonucunda öğretmen adaylarının gelecek kaygılarının yüksek olduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının özellikle gelecek korkusunun yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygı düzeylerinin cinsiyete ve ikinci bir üniversite okuma durumu değişkenine ilişkin bulguları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının cinsiyete ve ikinci bir üniversite okuma durumuna göre t testi sonuçları

Değişkenler	N	\bar{X}	S	Sd	T	p	
Gelecek kaygısı	Kadın	134	62,31	13,47	1,33	,18	
	Erkek	80	59,71	14,29			
	İkinci üniversite okuyor	23	55,82	17,28	212	2,04	,04
	İkinci üniversite okumuyor	191	62,00	13,23			

Tablo 3 incelendiğinde, kadın öğretmen adaylarının gelecek kaygı puanlarının ortalaması ($\bar{X}=62,31$) erkek öğretmen adaylarının gelecek kaygı puanlarının ortalamasından ($\bar{X}=59,71$) yüksektir. Fakat öğretmen adaylarının gelecek kaygısı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel manada anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir [$t(212)=1,33$; $p>0,05$]. Ayrıca ikinci üniversite okuyan öğretmen adaylarının gelecek kaygı puanlarının ortalaması ($\bar{X}=55,82$) ikinci üniversite okumayan öğretmen adaylarının gelecek kaygı puanlarının ortalamasından ($\bar{X}=62,00$) düşüktür. Öğretmen adaylarının gelecek kaygısı ile ikinci bir üniversite okuma durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır [$t(212)=2,04$; $p<0,05$]. Bu farklılık, ikinci üniversite okumayan öğretmen adaylarının aleyhine sonuçlanmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygı düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine ilişkin bulguları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının sınıf düzeyine göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	1124,515	3	374,838			
Gruplar içi	39513,584	210	188,160	1,992	,01	4-1
Toplam	40638,098	213				

Tablo 4'e bakıldığında, öğretmen adaylarının gelecek kaygı ölçeğinden aldıkları toplam puanlarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık görülmektedir [$F_{(3-992)}=1,992$; $p<0,05$]. Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için kullanılan Tukey testi ile 4.sınıf öğretmen adayları ($\bar{X}=25,2$) ile 1.sınıf ($\bar{X}=20,4$) öğretmen adayları arasında farklılık olduğu ve mevcut farklılığın 4.sınıf öğretmen adayları aleyhine olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, üst sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarının gelecek kaygılarının daha fazla olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygı düzeylerinin program tercih nedeni değişkenine ilişkin bulguları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının program tercih nedenine göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	2018,865	3	672,955			
Gruplar içi	38619,233	210	183,901	3,659	,01	4-3
Toplam	40638,098	213				

Tablo 5'e göre öğretmen adaylarının Gelecek Kaygısı Ölçeği'nden aldıkları toplam puanlarda program tercih nedenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(3-659)}=3,659$; $p<0,05$]. Mevcut farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey testi yapılmış ve programı mesleğe yönelik ilgisine göre seçen öğretmen adayları ($\bar{X}=57,86$) ile dışsal (aile, arkadaş vb.) etkilere göre seçen öğretmen adayları ($\bar{X}=67,00$) arasında farklılık olduğu, bu farklılığın programı dışsal etkilere göre seçen öğretmen adaylarının aleyhine olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla öğretmen adaylarının meslek seçiminde dış etkenlerin iç etkenlere göre daha baskın olduğu ve bu durumun gelecek kaygısı üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygı düzeylerinin ailelerinin gelir durumu değişkenine ilişkin bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının ailelerinin gelir durumuna göre ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar arası	803,917	2	401,959		
Gruplar içi	39834,181	211	188,788	2,129	,12
Toplam	40638,098	213			

Tablo 6’da öğretmen adaylarının Gelecek Kaygısı Ölçeği’nden aldıkları toplam puanın ailelerinin gelir durumuna göre farklılık göstermediği saptanmıştır [$F_{(2-129)} = 2,129; p > 0,05$]. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının ailelerinin gelir durumlarının genel olarak orta düzeyde (%78,1) olmasının gelecek kaygısına ilişkin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygı düzeylerini belirleyen doğrudan çalışma olmasa da farklı örneklerle yapılan araştırmaların sonuçları ile mevcut araştırmanın sonuçları benzerlik göstermektedir (Alaosman, 2019; Özdayı, 2000). Özsarı’nın (2008) yaptığı çalışmada da Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygı düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Bu duruma, son beş yılda Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programından mezun olan öğrencilerin sayısının bu programdan atanana kıyasla daha fazla olması neden olarak gösterilebilir. Nitekim işsizlik, üniversiteden mezun olan tüm öğrencilerin kaygı düzeylerini olumsuz etkileyebileceği gibi Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarını da etkilemektedir. 2023 Ocak verilerine göre Türkiye’de genç nüfusun işsizlik oranı %20,2 olarak belirlenmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2023). Bu rakamlara bakıldığında Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının yüksek düzeyde olması anlaşılabilir olmaktadır.

Araştırmanın bir diğer sonucu öğretmen adaylarının gelecek kaygıları ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel manada anlamlı farklılık olmayışıdır. Yapılan farklı araştırmaların sonuçları incelediğinde, kadınların kaygı düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğunu gösteren çalışmaların olduğu görülmektedir (Çelikel ve Erkorkmaz, 2008; Kula Saraç, 2016; Özsarı, 2008). Fakat ilgili araştırmanın sonucunu destekleyen araştırmalarda bulunmaktadır. Nitekim Tümkaya ve diğerleri (2007) tarafında yapılan araştırma kaygı düzeyinin cinsiyet değişkeni bağlamında farklılık göstermediğine yönelik sonucunu bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir. Akgün Güdücü ve Özerk (2022) üniversite öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre gelecek kaygılarını incelemiş olduğu çalışmasında, kaygı düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını saptamışlardır. Aynı şekilde Özdayı (2000) da Eğitim Fakültesi’nde okuyan öğrencilerin mesleki kaygılarıyla ilgili yaptığı araştırmasında, kadın ve erkek öğrencilerin mesleki kaygı düzeylerinde cinsiyet değişkeninin etkili olmadığını belirlemiştir. Ortaya çıkan bu durum günümüz bireylerinin toplumsal yaşamda karşılaştığı sorunlarla ilişkilendirilebilir. Çünkü gelecek kaygısını oluşturan iş arama, geleceği planlayamama, siyasi ve ekonomik şartlar, doğal afetler, savaşlar, hastalıklar, ailevi problemler vb. kadının ve erkeğin ortak bir

sorunu haline gelmiştir. Değişen hayat şartlarının gerek kadın gerekse erkekleri benzer problemlerle karşılaştırması sebebiyle gelecek kaygı düzeylerinin farklılık göstermemesi olağan karşılanabilir.

Araştırma bağlamında ulaşılan bir diğer sonuç ise öğretmen adaylarının gelecek kaygılarının sınıf düzeyine göre farklılık göstermesidir. Bu sonuca göre, üst sınıflarda olan öğretmen adaylarının gelecek kaygılarının daha fazla olduğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bu sonuç ile aynı doğrultuda olan araştırma sonuçları da mevcuttur (Çakmak ve Hevedanlı, 2005; Ersoy Kart ve Erdost, 2008; Karataş ve Gizir, 2013; Özdiñ vd. 2018; Yetişensoy, 2019). Öte yandan, sınıflara göre kaygı düzeyleri arasında önemli bir farklılık olmadığını ifade eden çalışmalar da bulunmaktadır (Kaya ve Varol, 2004; Kula ve Saraç, 2016). Sonuç olarak, öğrenciler üniversite son sınıfa geldiklerinde işsizlik kaygısı, çevrenin beklentileri, sosyal, ekonomik ve psikolojik sıkıntılarla yüzleştikleri için gelecek kaygılarının da sınıf düzeyi ile ilişkili olarak yükselmesi beklenebilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, öğretmen adaylarının ikinci üniversite okumayan öğretmen adaylarına göre kaygı düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Günümüzde hem program seçimi esnasındaki plansızlıklar hem de eğitime başladıktan sonra yaşanan bazı olumsuzluklar sebebiyle öğrenciler farklı programlara yönelmektedir. Alanyazında yapılan çalışmalara bakıldığında öğrencilerin ikinci üniversite okuma nedenleri kariyer geliştirmek, kişisel gelişimi desteklemek, yeni bir şeyler öğrenmek, eğitim fırsatlarını yakalamak ve merak edilen bir alanda bilgi sahibi olmak şeklinde sıralanmaktadır (İbileme vd., 2020; Kılınç, Altınpulluk ve Fırat, 2020). Dolayısıyla ikinci üniversite okuyan öğrencilerin farklı iş imkânları elde etme durumlarının gelecek kaygılarını azaltmada etkili olabileceği ifade edilebilir.

Araştırmada öğretmen adaylarının gelecek kaygı düzeylerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programını tercih etme nedenine göre bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programını aile, arkadaş vb. gibi dış etkenler dolayısıyla tercih edenlerin gelecek kaygıları yüksek düzeydedir. Nitekim alanyazındaki diğer araştırmalar da program tercihinde aile, arkadaş vb. gibi dış etkenlerin en büyük etkiye sahip olduğunu desteklemektedir (Aydemir, 2018; Gün, 2021). Bu durum bireyin sevdiği ve ileride yapmak istediği meslek seçiminde hür iradesini kullanmamasına ve dolayısıyla kendini baskı altında hissetmesine neden olabilir. Oluşan bu baskının da bireyin gelecek kaygısını artırabileceği düşünülmektedir.

Öğretmen adaylarının gelecek kaygı düzeylerinin ailelerinin gelir durumuna göre farklılık göstermediği de araştırmada belirlenmiştir. Araştırmada ortaya çıkan bu sonucu destekleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Araştırmalarda öğrencilerin kaygı düzeylerinin ekonomik durum değişkeni bağlamında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ifade edilmektedir (Akgün, Gönen ve Aydın, 2007; Çakmak ve Hevedanlı, 2005; Tümerdem, 2007; Yılmaz vd., 2014). Öğretmen adaylarının kaygılarını etkileyen etmenleri inceleyen bir diğer araştırmada da (Akkaya, 1999, aktaran Özsarı, 2008) öğrencilerin ekonomik düzeylerinin kaygı düzeyleri üzerinde etkili olmadığı tespit edilmiştir. Buna karşın farklı araştırmalarda ekonomik durum değişkeni ile kaygı düzeyleri arasında farklılık olduğu belirlenmiştir (Kaya ve Varol, 2004; Kula Saraç, 2016). Gelecek kaygı düzeyinde ailelerin gelir durumunun etkisi

olup olmadığına ilişkin yapılan araştırmaların sonuçlarında farklılıklar bulunmaktadır. Fakat ailenin ekonomik düzeyinin çocukların refah düzeyi üzerinde etkisi olabileceği için, gelecek kaygılarını da etkileyebileceği söylenebilir.

Araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının yüksek olduğu ve bu kaygının gelir ve cinsiyet değişkenleri bağlamında istatistiksel anlamda farklılık göstermediği; fakat sınıf düzeyi, ikinci bir üniversite okuma durumu ve ilgili lisans programını tercih nedeni değişkenleri bağlamında farklılık gösterdiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle öğretmen adaylarına geleceğe ilişkin konularda önemli karar alma aşamalarında rehberlik hizmetleri sunulabilir. Ayrıca öğretmen adaylarının gelecek kaygılarını azaltmak için mesleki yeterlilikleri geliştirilebilir. Bu bağlamda üniversitelerin kariyer merkezlerine işlerlik kazandırılarak, öğretmen adaylarına kariyer imkânları hakkında rehberlik hizmeti verilmelidir. Son olarak öğretmen adaylarına, gelecek kaygısıyla baş etmelerine yardımcı olabilecek eğitim/seminer verilmelidir.

Determining the Level of Anxiety of Pre-service Social Studies Teachers about their Future

*İbrahim Demirbaş**

*F. Betül Demir***

*Ülkü Ulukaya Öteleş****

Introduction

Anxiety can be defined as a state of emotion accompanied by one or more of different emotions such as concern, worry, distress, fear, helplessness, loss of control and it is also a subject of research in different disciplines (Cüceloğlu, 2003; Freud, 1969). Anxiety arises in the face of a situation that a person sees as a threat to his/her inner or outer world. People become anxious in the face of what they perceive as a threat (Özkan, 2014). The anxiety experienced by the individual can become inextricable over time and causes psychological and physiological problems (Duplaga and Grysztar, 2021). Uncertainty about future appears to be a source of anxiety. Anxiety about future is a state of awareness that includes ambiguity, concern and fear associated with potential threats to one's future happiness and comfort (Zaleski, 1996). Anxiety about future is most common in the twenties (Sheehan, 1986; Price, 2009). The twenties are called young adulthood. This period refers to the time period in which university education continues or is completed in our country, as in most of the world's countries (Aydın, 2019). Generally, it is thought that young adults studying at the Faculties of Education, especially pre-service teachers who will be the architects of the future, have an important place in the life of a society. Thus, it is thought that it is important to identify pre-service teachers' level of anxiety about future and to eliminate the sources of this anxiety. In the current study, it is aimed to determine pre-service social studies teachers' level of anxiety about their future in relation to the variables of gender, grade level, whether it is their second university, the reason for choosing the department and family income status.

* Assist. Prof., Kastamonu University, idemirbas28@gmail.com, 0000-0002-8692-1059

** Assist. Prof., Bartın University, betul_bd@hotmail.com, 0000-0002-3573-6160

*** Assist. Prof., Muş Alparslan University, u.ulukaya@alparslan.edu.tr, 0000-0002-5780-2034

Method

In this study, it is aimed to determine the pre-service social studies teachers' level of anxiety about future. To this end, the study employed the survey method, one of the quantitative research methods. The population of the research consists of undergraduate students studying in the social studies teaching undergraduate programs of the state universities in Turkey in the 2022-2023 academic year. The sample of the study consists of 214 volunteer students selected by using the simple random sampling method. Data collection tools of this study are a "personal information form" developed by the researchers to examine the demographic characteristics of the participants and the "Future Anxiety Scale for University Students" developed by Geylani and Çiriş Yıldız (2022) to measure their level of anxiety about future. SPSS 22.00 program was used in the analysis of the collected data.

Conclusion and Discussion

In the study, it was determined that the pre-service social studies teachers' level of anxiety about future is high. Although there is no direct study that determines pre-service social studies teachers' level of anxiety about future, the results of the studies conducted with different samples are similar to the results of the current study (Alaosman, 2019; Özdayı, 2000).

As another result of the study, it was determined that the pre-service social studies teachers' level of anxiety about future does not vary significantly depending on gender. When the results of different studies are examined, it is seen that the anxiety level of women is higher than men (Çelikel & Erkorkmaz, 2008; Kula Saraç, 2016; Özşarı, 2008).

Another important result of the study is that the pre-service social studies teachers' level of anxiety about future varies significantly depending on grade level. There are also research results in line with this result of the current study (Çakmak and Hevedanlı, 2005; Ersoy Kart and Erdost, 2008; Karataş and Gizir, 2013; Özdiñç, Biçici, Çamur and Turan, 2018, Yetişensoy, 2019).

According to the results obtained from the study, it was determined that the level of anxiety of the pre-service teachers attending their first university is high. In studies examining the reasons for students to attend a second university, it was stated that the reasons include developing a career, supporting personal development, learning something new, having more educational opportunities and gaining knowledge in different fields (Kılıñç, Altınpulluk and Fırat, 2020; İbileme, Çınar and Yücesan Kaya, 2020).

In the current study, it was determined that the pre-service social studies teachers' level of anxiety about future varies significantly depending on the reason for choosing the social studies department. This result is also supported by the studies in the literature (Aydemir, 2018; Gün, 2021).

It was also determined that the pre-service social studies teachers' level of anxiety about future does not vary significantly depending on the income status of their families. In studies in the literature, it is stated that the anxiety levels of the students do not show a statistically significant difference on the basis of the variable of economic status (Akgün, Gönen and Aydın, 2007; Çakmak and Hevedanlı, 2005; Tümerdem, 2007; Yılmaz, Dursun, Güngör Güzeler and Pektaş, 2014).

Recommendations

Based on the results obtained in the current study, it can be suggested that guidance services should be provided at the important decision-making stages of pre-service teachers about their future. Professional competences can be developed to reduce pre-service teachers' anxiety about future.

Kaynakça/References

- Akgün Güdücü, S. ve Özerk, H. (2022). Türkiye’de üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarıyla ilintili olarak 1996-2020 yılları arasında yapılan araştırmaların incelenmesi ve değerlendirilmesi. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6), 748-769.
- Akgün, A., Gönen, S. ve Aydın, M. (2007). İlköğretim Fen ve Matematik Öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (20), 283-299.
- Alaosman, F. B. (2019). *Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ve başa çıkma yöntemleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Lefkoşa Yakın Doğu Üniversitesi.
- Alvok İzci, N. & Akkuş, B. (2017). Modernizm, postmodernizm ve Türkiye’deki uygulamalar. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 309-324
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). APA Press.
- Atak, H. ve Çok, F. (2010). İnsan yaşamında yeni bir dönem: Beliren yetişkinlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(1), 39-50.
- Aydemir, L. (2018). Üniversite öğrencilerinin meslek tercihlerini belirleyen faktörlere yönelik bir inceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 713-723.
- Aydın, M. (2019). Genç yetişkinlerde mutluluğa genel bir bakış. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 47-64.
- Bahadır, A. (2002). Modernitenin yıkıcı etkileri karşısında savunmasız insan. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(13), 129-142.
- Bilgici, B. G., ve Deniz, Ü. (2016). Okul Öncesi Öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2353-2372.
- Can, A. (2014). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi* (3. Basım). Pegem Akademi.
- Cüceloğlu, D. (2003). *İnsan ve davranışı, psikolojinin temel kavramları* (12. Basım). Remzi Kitabevi.
- Çakmak, Ö. ve Hevedanlı, M. (2005). Eğitim ve Fen Edebiyat Fakülteleri Biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 115-127
- Çelikel, Ç. F. ve Erkorkmaz, Ü. (2008). Üniversite öğrencilerinde depresif belirtiler ve umutsuzluk düzeyleri ile ilişkili etmenler. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 45(4), 122-129.
- Çiğdem, A. (2004). *Bir imkân olarak modernite: Weber ve Habermas*. İletişim Yayınları.
- Duplaga, M., & Grysztar, M. (2021). The association between future anxiety, health literacy and the perception of the COVID-19 pandemic: a cross-sectional study. *In Healthcare*, 9(1), 1-18.
- Dursun, S. ve Aytaç, S. (2009). Üniversite öğrencileri arasında işsizlik kaygısı. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1), 71-84.
- Ersoy Kart, M. ve Erdost, H. E. (2008). Unemployment worries among Turkish university students. *Social Behavior and Personality*, 36(2), 275-288. doi: 10.2224/sbp.2008.36.2.275
- Freud, S. (1969). *The problem of anxiety*. Norton.
- Geylani, M. ve Çiriş Yıldız, C. (2022). Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(1), 284-300.
- Giddens, A. (2010). *Modernliğin sonuçları* (E. Kuşdil, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Gün, N. (2021). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihlerini etkileyen sosyo-kültürel faktörler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adıyaman Üniversitesi.
- İbileme, A. İ., Çınar, E. ve Yücesan Kaya, H. (2020). Açık ve uzaktan öğrenmede ikinci üniversite öğrencilerinin yıllara göre değişiminin incelenmesi: Anadolu Üniversitesi örneği. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 63-77.
- Karakış, Ö. (2014). *Lise öğrencilerinin İngilizce dersine yönelik kaygıları, motivasyonları, öz-yeterlik algıları ve İngilizce ders başarıları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* (23. Basım). Nobel Yayıncılık.

- Karataş, A. ve Gizir, C. A. (2013). Üniversite öğrencilerinin psikolojik danışma gereksinimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 250-265.
- Kılınç, H., Altınpulluk, H. ve Fırat, M. (2020). Açık ve uzaktan öğrenenlerin ikinci üniversite tercih nedenlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 9(1), 81-90.
- Kula, K. Ş. ve Saraç, T. (2016). Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(33), 227-242.
- Manav, F. (2011) Kaygı kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 5(9), 201-211.
- Molin, R. (1990). Future anxiety: Clinical issues of child in the latter phases of foster care. *Journal of Child & Adolescent Social Work*, 7(6), 501-512.
- Morton, L. L., Vesco, R., Williams, N. H., & Awender, M. A. (1997). Student teacher anxieties related to class management, pedagogy, evaluation, and staff relations. *British Journal of Educational Psychology*, 67, 69-89.
- Özdayı, N. (2000). Eğitim Fakültesinde okuyan öğrencilerin mesleki kaygılarının toplam kalite yönetimi açısından değerlendirilmesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (12), 233-248.
- Özdiñç, S., Biçici, Y., Çamur, M. ve Turan, F. (2018). Fizyoterapi ve Rehabilitasyon eğitimi alan lisans öğrencilerinin mesleki kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 12(3), 471-479.
- Özkan, K. K. (2011). Kaygı (Anksiyete). <http://www.sokratespsikiyatri.com.tr/index.php/makaleler/detay/18> adresinden 22.01.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Özşarı, İ. (2008). *Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin KPSS merkezi sınavı odaklı gelecek kaygıları ve mesleki beklentileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Pamuk, Y., Hamurcu, H. ve Armağan, B. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi (İzmir-Buca Örneği). *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 3(2), 293-316.
- Price, B. (2009). *Differentiating future time perspective and future anxiety as distinct predictors of intimate partner violence* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Northern Illinois University.
- Sarıyıldız, A. (2021). *L'anxiete chez les futurs enseignants de fle en Turquie face a leur Avenir: Une Etude mixte explicative aupres d'etudiants de facultes de pedagogie* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Sheehan, D. (1986). *The anxiety disease*. Bantam Books.
- Sürücü, F. (2012). *Matematik öğretmen adaylarının gelecek kaygıları* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Şahin, M. (2019). Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 117-135.
- Tarhan, N. (2012). *Genç arkadaşım*. Timaş Yayınları.
- Tümerdem, R. (2007). Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Fen Edebiyat Fakültesi Kimya son sınıf öğrencilerinin kaygılarını etkileyen etmenler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 32-45.
- Tümkaya, S., Aybek, B. ve Çelik, M. (2007). KPSS'ye girecek öğretmen adaylarındaki umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı düzeylerini yordayıcı değişkenlerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 953974.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2023). *İşgücü istatistikleri, Ocak 2023*. <https://data.tuik.gov.tr> adresinden 20.03.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Yetişensoy, O. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmeni adaylarının geleceğe yönelik işsizlik kaygısı düzeyleri ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Yıldırım, M. (2009). Modernizm, Postmodernizm ve kamu yönetimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 380-397.
- Yılmaz, İ. A., Dursun, S., Güngör Güzeler, E. ve Pektaş, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin kaygı düzeyinin belirlenmesi: Bir örnek çalışma. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4 (4), 16-26. doi: 10.17339/ejovoc.82823
- Zaleski, Z. (1996). Future anxiety: Concept, measurement, and preliminary research. *Personality and Individual Differences*, 21(2), 165-174.